

ВІДГУК

офіційного опонента –

доктора педагогічних наук, професора

Демченко Ірини Іванівни

на дисертацію Мороз Тетяни Михайлівни

«Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в умовах
психоневрологічного інтернату»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 231 Соціальна робота

*Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.*

В сучасних соціально-економічних умовах набуває особливої актуальності питання розвитку закладів соціального захисту та створення установ якісно нового типу, максимально орієнтованих на потреби конкретної особи зі стійкими фізичними, інтелектуальними й психічними порушеннями та спроможних комплексно розв'язувати її життєві проблеми.

На подолання численних проблем та бар'єрів у системі соціального обслуговування інвалідів у цілому та соціальній реабілітації людей з інвалідністю, які мають психоневрологічні порушення, зокрема, спрямовано основні положення Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках.

Проблематика осіб, які перебувають в інтернатних установах, не зводиться лише до медичного виміру, а значною мірою має соціальний характер і пов'язана з нерівністю можливостей. Відповідно актуальною є проблема соціальної реабілітації осіб зі стійкими інтелектуальними та психічними порушеннями в умовах психоневрологічного інтернату як тема спеціального дослідження.

Важливо відзначити, що дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111U007547).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

- здійснено теоретичний аналіз наукової проблеми та уточнено ключові поняття дослідження;
- охарактеризовано нормативно-правові засади реабілітації осіб з інвалідністю в Україні;
- обґрунтовано сутність соціального обслуговування осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;
- узагальнено практичний досвід соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;
- обґрунтовано практичні рекомендації щодо соціального обслуговування осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертація Т. М. Мороз є комплексним дослідженням, у якому:

- *вперше* на основі теоретичного обґрунтування проблеми визначено організаційні засади та узагальнено практичний досвід соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату;
- *уточнено* нормативно-правові засади реабілітації осіб з інвалідністю в Україні; трактування соціального обслуговування осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату; роль психоневрологічного інтернату як інституційної складової загальної системи психіатричної допомоги в Україні;
- *подальшого розвитку* набули теоретико-практичні основи проблеми дослідження, наукові положення про сутність соціальної реабілітації, соціального обслуговування осіб з інвалідністю.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз тексту дисертації

Т. М. Мороз та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів. Дисертанткою опрацьовано значний масив наукових джерел (284 найменування, із них 47 – іноземною мовою), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретико-методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Дисертаційна робота Т. М. Мороз містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні наукових положень і висновків дослідження для підвищення якості соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату; участі автора дослідження у розробці та апробації державних стандартів (соціальної послуги соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями, паліативного догляду та ін.).

Результати дослідження упроваджено в освітній процес закладів вищої освіти та Смілянського психоневрологічного інтернату.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Результати дослідження апробовано в діяльності Смілянського психоневрологічного інтернату, Центру соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; використано у змісті освітніх компонентів «Соціально-психологічна реабілітація», «Інклюзивний туризм», «Теоретико-практичні основи технологій соціальної роботи» та ін. (ОС «бакалавр», ОС «магістр», ОС «доктор філософії»,

Результати дослідження знайдуть застосування в системі соціального обслуговування людей з інвалідністю, у практичній діяльності закладів соціальної сфери.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет; аргументувала використання обраних методів дослідження.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні засади дослідження» – здійснено комплексний теоретичний аналіз проблеми соціальної реабілітації осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату як специфічного закладу системи соціального захисту та психіатричної допомоги в Україні. Авторкою узагальнено, що подальше вдосконалення системи соціальної реабілітації осіб із психоневрологічними порушеннями в умовах інтернатних установ потребує посилення професійної підготовки фахівців соціальної роботи, розвитку громадського контролю за якістю соціальних послуг, впровадження інноваційних форм і методів реабілітаційної роботи та орієнтації на потреби і потенціал кожної конкретної особи.

У другому розділі дисертації – «Соціальна реабілітація людей з інвалідністю у контексті діяльності психоневрологічного інтернату» – здійснено комплексний аналіз нормативно-правових, організаційних та практичних засад соціального обслуговування осіб із психічними та інтелектуальними порушеннями в умовах психоневрологічного інтернату. Заслуговує на увагу узагальнення практичного досвіду Смілянського психоневрологічного інтернату засвідчило, що установа функціонує як сучасний заклад системи соціального захисту населення, у якому впроваджуються принципи клієнтоорієнтованості, індивідуального підходу, міждисциплінарної взаємодії та комплексності соціальної роботи. Авторкою виявлено, що, попри позитивні зрушення в організації соціального

обслуговування, актуальними залишаються проблеми перевантаженості стаціонарних установ, обмежених можливостей для реалізації альтернативних форм проживання та недостатнього розвитку послуг у громаді, що зумовлює необхідність подальшого реформування системи психоневрологічних інтернатів у напрямі деінституціалізації та розширення реабілітаційних практик.

У третьому розділі – «Узагальнення практичного досвіду соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату» – узагальнено практичний досвід соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату; охарактеризовано процес апробації проєктів Державного стандарту соціальної послуги соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями та Державного стандарту паліативного догляду. Авторкою обґрунтовано необхідність удосконалення професійної підготовки фахівців соціальної роботи до діяльності у сфері психічного здоров'я та визначено рекомендації щодо соціальної реабілітації осіб з інвалідністю в умовах реформування закладів соціального захисту.

Отже, дисертаційна робота Т. М. Мороз за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, в якому вперше на основі теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки визначено організаційні засади та узагальнити практичний досвід соціальної реабілітації людей з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Обґрунтування актуальності досліджуваної проблеми потребує звернення до міжнародних документів з соціальної роботи, освіти, сталого розвитку суспільства, тощо.

2. В дисертаційній роботі варто було б підсилити критичний аналіз діяльності психоневрологічних інтернатів як інституційної складової загальної системи психіатричної допомоги.

3. Автором належним чином обґрунтовано сутність соціального обслуговування осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями в умовах психоневрологічного інтернату. На нашу думку, зміст п. 2.2 потребує підсилення щодо узагальнення сутнісних характеристик соціальної реабілітації як основи соціального обслуговування.

4. Результати дослідження стануть цінним матеріалом для наукових видань з перспективних дослідницьких напрямів, визначених автором, а саме – поглибленого вивчення проблеми соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями в контексті деінституціалізації та розвитку послуг у громаді; наукового осмислення питання запровадження форм підтриманого проживання альтернативних до інтернатних, супроводжуваного працевлаштування, денних центрів соціальної реабілітації.

Проте висловлені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях.

Відзначаємо відповідність чинним вимогам публікацій дисертантки, які не тотожні за змістом. Результати дослідження відображено у 9 публікаціях (8 одноосібних), із них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 4 – апробаційного характеру.

На основі аналізу змісту публікацій Т. М. Мороз можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам, побудова логічна.

Дотримано принципи академічної доброчесності. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній області спеціальності 231 Соціальна робота.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в умовах психоневрологічного інтернату» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами), а її авторка Мороз Тетяна Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент –

професор кафедри соціальної роботи та реабілітації

Національного університету

біоресурсів і природокористування України,

доктор педагогічних наук, професор

Тетяна ДЕМЧЕНКО

Свідчую
підпису кадрів

С.ГРИЩЕНКО